

Наше слово **Naše slovo**

Інформацны новінкы про родичів діти матерських школ, закладных школ 1-го ступня і про учітелів русинского материнского языка в регіоні бывалой Шарішской жупы.

Informačný novýnky pro rodýčiv dítý materskych škol, základnych škol 1-ho stupňa i pro učiteliv rusýnskoho materýnskoho jazyka v regioni byvaloj Šarišskej župy.

Віфлеємський вечур

Організуваня културного програму Віфлеємского вечера у Свиднику на ославу народжіня Ісуса Христа, є нерозлучні спяте зо зачатком процесу третей волны русинского народного обрджіня на Словенску.

9. децембра 1992 року в Културнім домі у Свиднику была заложена Окресна організація Русинской оброды /ОО РО/. Закладным посланєм заложіня ОО РО у Свиднику было досягнути, жебы фестівал у Свиднику был русинский а не український,
Покрачовања на str. 2

Вышла книжка Співанковий календарь про школскы діти

Окресна організація Русинской оброды у Свиднику выдала книжку Співанковий календарь про школскы діти на розлічны славности.
str. 2

О русинских медіях і діалектах

Na str. 3

Як Віфлеємський вечур овпливил зрод Русинского фестівалу у Свиднику

Повідат ся же в кождім предсавзаті є найтяжшый зачаток. Подобні то было ай з Русинским фестівалом у Свиднику, котрый зме планували організувати уж од заложіня Окресной організації Русинской оброды в 1992 році. В 2012 року был юбілейный 20 рочник Віфлеємского вечера у Свиднику. Споминам собі же я в тім часі был членом Выбору про народностны меншыны за Русинів при Раді влады Словенской республики. Часто ем ходил до Братіславы на порады з Міланом Мнягончаком, котрый як Генеральный директор Хемкоставу Гуменне до Братіславы ходил автом служобні.
Покрачовања на str. 3

Опросили зме ся на назоры гостів Русинского фестівалу у Свиднику *str. 7*

Što zname o rodovych Rusýnach?

Na str. 6

Zasadal Výbor pre národnostné menšiny

Na str. 8

Hygiena kontrolovala na amfiteátri hygienické zariadenia

Po skončení 6. ročníka Rusínskeho festivalu vo Svidníku Regionálny úrad verejného zdravotníctva vo Svidníku poslal Mestu Svidník pokyn na odstránenie nedostatkov, ktoré objavil počas svojej kontroly na Rusínskom festivale v máji 2018 a uložil vlastníčkovi amfiteátra termín odstránenia závad do marca 2019. Položili sme regionálnej hygieničke a generálnej tajomničke služobného úradu Mgr. H. Hrebeňáckovej niekoľko otázok ohľadom týchto opatrení.
Покрачовања на str. 6

Арістократіцке посланя Русинского фестівалу у Свиднику

Каждый народ має вытворены аспонь дві културны сферы, верхню і спідню. Верхню сферу называють арістокрація а спідню - люд, по німецкы фолк. Гнацім мотором културной сполочості у каждого выспелого народа є арістокрація і ей модны жывожны назоры в облікані, в музиці, в літературі,
Покрачовања на str. 4

Віфлеємський вечур

Покрачуваня зо страны 1

жебы український музей з пастьорським і польногосподарським збірковим фондом Русинів был переименований на русинський а жебы в школі діти шя могли учіти свій материнський русинський язык. На закладаючий сходзі был притомный ай Василь Турок, председа Русинской оброды у Прешові і двоми герці з Дівадла Александра Духновича Осиф Ткач і Василь Русиняк, як руснскы активісты. Окресна організація Ру-

синской оброды у Свиднику мала 110 членів зо сел і міст окресу Свидник і окресу Стропков.

В 2017-ім року програм Віфлеємський вечур у Свиднику нацвічувало 19 учителів на девятёх школах. В кул-

турнім програмі выступало 220 діти. Сценар програму написал Ян Калиняк, режисером програму была Даріна Маркова. Організацну службу і фільмову документацію програму забезпечувала ОО РО Свидник за фінанчної підпоры з Уряду влады Словенской Републики. Выздобу явиска каждый рік приправує Піддуклянске осветове стредіско у Свиднику, просторы культурного дому, озвучія, освітліня і пропацияю в местській телевизії забезпечує Місто Свидник. На пропацияі культурного програму сполупрацуют Православный і Ірецькокаатолицький фарський уряд

Даріна Маркова, учителька драматургії в ЗУШ у Свиднику, режисерка Віфлеємского вечера, зо своїма школярями на концерті 26-го рочника Віфреємского вечера у Свиднику

у Свиднику. Каждый рік маме салу культурного дому наповнену людми. Главным учелом того програму є бішідувати на явиску в русинськім материнськім язык, хранили і розвивати народны звыкы, хрестянску віру і розвивати материнський русинський діалект в школах..

Вышла книжка Співанковий календарь про школскы діти

Покрачуваня зо страны 1

Реалізуване з фінанчном підпором Фонду на підпору культуры народностных меншын. Зоставитель публікації Ян Калиняк.

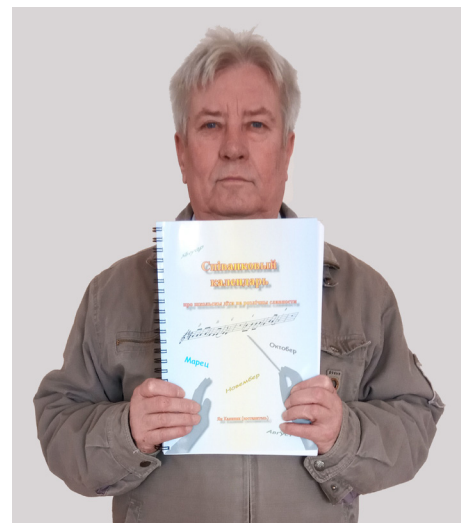

Зоставити і выдати Співанковий календарь про школскы діти на релічны славности zostavitеля принутила неблага скушеность з приправом дітского програму на

Фестивал культуры Русинів Словенска у Свиднику. Діти на сельскых фестивалох шпівают народны шпіванкы, а народны шпіванкы сут векшыном з тематиком зо жывота доспелых люди або дітском пастьорсков тематиком – пашіня гусок і коров на полю з doby едного стороча дозад. Гнеска діти жыют іншым жывотом, як жыли перед 50-100 роками. Дітськым выступліням на сельскых фестивалах хыбує сучасный выховный школскый погляд на дітський швіт. Такісто в музичнім высыланю словенского розгласу про Русинів хыбуют тексты зо сучасного дітинского жывота, зо школского жывота. То є важный культурный і выховный недостаток в сучасній русинській сполчности.

Тота публікація є выдана зато, жебы сме з нёй каждый рік черпали музичный репертуар на преглядку дітской музичной авторской творбы в штилі популярной музыки. Будеме робити преглядку дітскых певаків, преглядку авторской текстовой і мелодичной творбы, преглядку дітскых музичных зоскуплінь музичных школ

і преглядку музичной аранжерской творбы музичных школ, котры шя будут поділяти на приправі програму. Приправеный програм має набыти кулмінацію на Фестивалі культуры Русинів Словенска у Свиднику. Будеме приправлювати і музичны награвкы про высыланя дітскых модерных шпіванок в русинській редакції словенского розгласу.

Ян Калиняк, zostavitel

Як Віфлеємський вечур овпливнил зрод Русинского фестивалу у Свиднику

Покрачуваня зо страны 1

Все, по взаємній догоді, по мене зашол до Свидника і привіз ня домім з Братіславы. Автобусовый спой с Прешова до Свидника в ночі небыл ниякый. Мнягончак Милан был активный в русинскім руху, ходил з Гуменного на засаданя ОО РО у Свиднику, помагал нам рішыти проблемы, зато зме го позвали, як визнамого гостя, нашого члена і спонзора програму. Позвали зме і посланца НР СР Николая Крайковича. Были ай заступове Міста Свидник, директоры школ і учителя. Сала была повна дваків, як каждый рік. Лем небыло ниякых челных русинских функціонерів з Русинской оброды Словенска, ані русинских редакторів с Прешова. В богатім і квалітнім пограмі Віфлеємского вечера в русинскім шарішскім діалекті выступувало коло 200 школярів, каждый достал даякый дарчок.

По скінчіню програму гости, директоры школ і

учители, котры приправували програм были позваны на славностну вечерю, котру спонзорувал Милан Мнягончак, ай ОО РО Свидник. Славностна вечеря была приправена в рештатрації в Адміністративній будові.

Инж. Милан Мнягончак з Гуменного, родженый яловянь, Генеральный директор Хемкоставу Гуменне, ініціатор і першый спонзор Русинского фестивалу у Свиднику

По короткій дебаті о культурнім програмі, ем шя

гостів опросил, чи бы сугласили с тым, жебы ОО РО Свидник на другый рік zorganizувала першый, або нултый рочник Русинского фестивалу на амфітеатрі. Шыткы одразу ожыли, были за. «Треба Русинам у Свиднику шя указати, же зме схопны самі зробити фестивал а немушят нам ту ходити прешовчане з українскым фестивалом, най собі українскый фестивал роблят дома в Прешові. Мы у Свиднику зме Русине а не Українці,» - так зме шя народностні моцували. Перше была коротка дебата о справности назву фестивалу, назорів было веце, але шытко стихло, як Владімір Шандала шя опросил чи знаме тівко пінязі такый фестивал стоїт і скади їх збереме, кед одштату є лем слаба фінанчна подпора. Спонзорів зме немали. Вызерало, же завер буде такый, же не зме схопны забезпечити достаток пінязі на фестивал. По короткій вымені назорів о тім, же скади берут пінязі українці зо

ЗРУСУ на фестивал у Свиднику а чи мы зме несхопнішы, як українці зо ЗРУСУ, Милан Мнягончак выгласил, же він докля буде живый і здоровый, буде шя старал о фестивал у Свиднику а же заручуе, же на зачаток він сам забезпечит 20 000 еур. А тото розгодло і нам додало одвагы зачати зганяти пінязі і організувати культурный програм.

Кебы неекзітувала ОО РО у Свиднику, а была бы у Свиднику лем Містска організація РОС, котра є завісла од сполітизованого веджіня РОС, николи бы у Свиднику не дошло до славностной вечері ку 20-му рочнику Віфлеємского вечера, ані до такого рокуваня о Русинскім фестивалі у Свиднику, яке было у 2012 року. Може ані Віфлеємскый вечур бы у Свиднику 20 років по собі небыл. Ніч бы не было істе. Исто бы был лем фестивал культуры уставні неекзістучіх Русинів-Українців, як є тепер у Камёнкі, де жыє председа Русинской оброды Словенска.

О русинских медіях і діалектах

Кед зверху посмотриме на сучасный русинскый швіт на Словенску, невидиме в русинских медіях ниякый верейный оглас, ані жадны публікуваны назоры верейности на тему русинскый язык. Русинских редакцій, плаченых с проектів, на Словенску маме достаточні велё, вшыткы мают уцтигодный штатный фінанчний розпочет на свою роботу, але сполоченскый ужыток с тых редакцій про розвой літературного русинского языка, писаного азбуком, є недостаточный. Кажда редакция зверейнюе лем свої власны редакторскы працовны назоры. Верейность о публікуваных назорах русинских редакторів не веде дискусію в новинках. Такый редактор необроджуе народ, але выядруе лем власны поціты і эмоції. Редакції служат лем самі собі а не служат верейности на выядрія верейной менкы, зато не сут поужытелны на оброджіня народа.

Такый недобрый новинарскый став у Русинів спосobili дві

редакторскы причіны: 1. Редакції незнают взбудити верейный зауем і дискусію Русинів о потребі творбы літературного русинского языка. 2. Верейный зауем є, але не є зауем у самотных русинских редакторів на спрацуваня і зверейніня назорів своїх читателів на тему русинскый язык. І еден і другый приступ русинских редакцій ку русинскому языку є про нас недобрый, неужыточный і непотребный. Таки неужыточны і непродуктивны русинскы редакції непотребуеме фінанцувати з проектів про Русинів. Єдностранный і «мертвый» способ шырія інформацій о русинскім языку в русинских медіях і єдностранный і «мертвый» спосіб сучасной творбы русинского списовного языка, нам доказуе, же в русинских редакціях і в языковых русинских інституціях сут науково недоконали і застаралы методы работы а же зме науково заосталы люде, котры лем механічки, без власного роздумуваня, копіруют 200 років стару

форму кодифікації народного языка од Словаків а вобец неберут до увагы факт, же Русины гнеска сут дашто інше, модерніше, взделаніше, як были Словаці в часі кодифікації словенчіны.

Зато є найвышый час, жебы вшыткы русинскы редакції на Словенску зачали давати шырокий простор діалогу з верейностём і з науковима інституціями о русинских діалектах. Є час жебы русинскы редакції, котры бы і надале хотіли брати штатну фінанчну дотацію с проектів, шя стали языково сучаснішыма, ужыточнішыма, жебы уж верейні дефінували і розвивали поем, што то є материнскый русинскый язык, што то є літературный язык, што то є штатный урядный язык, што то є русинскый діалект, тівко маме діалектів, хто то є - носитель русинских діалектів, хто то є - носитель літературного русинского языка, хто то є - носитель штатного урядного языка. Без публікуваня тых тем в азбуці, бы уж немала екзітувати ані една русинска редакция на Словенску, плачена с проектів про Русинів.

Аристократіцке посланя Русинского фестивалу у Свиднику

Покрачуваня зо страны 1

філозофії, в промысловім дизайні, і подобні. Аристокрація в кожній народній культурі «грає першы гушлі». Ниякий визнавач фолклору небуде ходити в бочкорях, але обує собі модерну обув, навргнуту, vyrobenу і продавану прислушниками аристокрації. За соціалізму шя аристократіцка культура называла буржуазна западна культура а мала прозывку «загниваюча». Ёй функцію в соціалістичнім сістемі шя снажыла перебрати на себе філозофія соціалістичного реалізму і фолклорізму.

Аристократіцкі хапана філозофія русинства є носном філозофієм при організувані Русинского фестивалу у Свиднику а має быти носна і на фестивалях в русинских селах. Русинский фестивал у Свиднику уж тепер може назвати модерном іконом швітового русинства. Модерных аристократів маме в днешній русинській сполочності прамало. Многы Русины, русинскы функціонаре і новинаре, іші фурт аналізуют русинство в духу філозофії соціалістичного реалізму і фолклорізму. Збіточні політизуют. До

гнескай в редакції новин Інфо Русин і в редакції журналу Русин незнают, што собі мают думати і написати о

Русинскім фестивалі у Свиднику, котрый є модерный, аристократіцкый і выбочує з рамоків філозофії соціалістичного реалізму і фолклорізму.

Дотеперешні українскы і русинскы фолклорны фестивалы на селах непринашают до русинского жывота ніч покровоке, ніч нове авторске русинске, лем бездухо копіруют фолклорну роботу бывалой Культурной спілки українских трудящих /КСУТ/ в Прешові і гнешнєго ЗРУСУ. Треба жебы Русины на Словенску, русинскы

редакції і редакторы шя конечні вымотали з павучины філозофії соціалістичного реалізму і фолклорізму і зачали самі роздумувати і творити в русинскім модернім аристократіцкім духу. Аристократ русинску сполочність будує своєм власном роботом в модерных жывотных трендах, позерат до будучності, не до минулості, зато аристократ є творцом і будователєм модерного русинского народа.

Сучастєм Русинского фестивалу у Свиднику є старость о квалітний техніцкый став обекту амфітеатра, старость о русинску народностну модернізацію ареалу амфітеатра і о ёго народностне споїня зо сканzenом над амфітеатром. Хыбує справне і адекватне новодобе поменуваня музея у Свиднику з русинском рольницком і пастьрском культуром.

На рішїня тых проблемів нам треба найти вгодных аристократів посланців до містского заступітельства у Свиднику, до ВУЦ в Прешові, до парламенту НР СР і вгодных представителів Русинів з русинского руху на Словенску.

Родовы Русины недошягли кменёву форму языкового і сполоченского вывоя

Нештатотворный русинский народ є єден целок, розложеный на веще штатів а родова русинска сполочність, то є множество русинских діалектів - целків, котры треба в школі учіти, аж докля родова сполочність шя языково незгрупує до кменёвой сполочності. Потім треба приправити учебники про кменёвы языки, аж на кінці формуваня кменёвых языків дойдеме до цілонародного єдного нештатотворного сполочного языка на Словенску.

Русины тепер іші несут приправены так поступувати, ані теоретіцкі, ані практицкі, зато оперуют по школах зо земплінским родовым діалектом, яко же то з русинским літературным языком. Русины організачні недошягли кменёву форму языкового і сполоченского вывоя русинского народа а «забыли» і на штатну форму, што з наукового погляду не є справне а в праксі самі видиме, же є то скорше шкодливый, як ужыточный культурный яв.

Поужываня земплінского діалекту, як форму русинского літературного языка на Словенску, за справне може поважувати лем такый творца

русинской граматикы, котрый має за собом штатну форму організуваня русинской сполочності з уставным законом, котрый прикаже своім обчаном, жебы автором створену русинску граматіку і выбранный діалект поважували за народный, урядный русинский язык.

У нештатотворных народів, як сут Русины, котры познают словом і письмом окрім материнского языка і іншы языки, платит засада добровольності і устретовості меджі творцом і носителєм языка. То значіт, же творца граматикы і літературного языка у нештатотворного народа має брати до увагы, же ёго роботу буде посуджувати лем самотный носитель языка, а лем од носителя языка буде залежати чі работа творцу народного літературного языка буде в сполоченстві приятна, або буде одшмарена, як неприятелна і непотребна.

Ниякы насилны формы на донучуваня поужываня літературного языка у нештатотворнім народі не поможут, лем можут пошкодити. Неприправеность сучасной родовой

сполочності Русинів перейти на вышый – языковый кменёвый організачный ступень, з погляду етнографії, треба поважувати за главну причину того, чом шя в матерских і закладных школах I. ступня до гнешнєго дня неучіт русинский містный діалект. Несут приправены учебники про науку школярів в діалектах русинских регіонів. Несут приправены учітелі на науку в діалектах русинского языка, не є контакт творцу русинского літературного языка з носителями русинских діалектів, не є контакт русинских обчанских здружінь і русинских медій з родичами школоповинных діти в регіонах, не є зряджена языкова кменёва організачна штруктра русинской сполочності подля діалектів. В русинскім гнуті на Словенску невенує шя русинскій речі і языковій сполоченскій штруктурі Русинів така позорносить, як бы шя мала венувати зо страны теоретиків русинской школской науки, зо страны председів русинских обчанских здружінь на Словенску, Округлого стола Русинів Словенска і редакторів русинских медій.

O rusýnskych dialektach

Je spravne, že každý Rusýn čuje, že je vjazanyj ku svojomu regionu i dialektu. Každýj mat znatý do jakoho rusýnskoho dialektu patrýt. Dakotry rusýnsky dity doma už neznajut bišiduvatý po rusýnsky, bo rodýče jich neučat materýnsku reč. Už šja stalo v tych rokach, že rusýnsky dity pišly do švita študuvatý, potim svojim rodýčam vytykaly, že čom jich nenaučily vlastnu reč, bo zistýly že vo šviti všytky dity patrjat do dajakoj jazykovoj materýnskoj spoločnosti. Lem oni nýkde nepatrýly, bo neznaly povisty kamaratom nič vo svojij vlastnij reči. Švit sobi važyt takych ludý, kotry važat sami sebe, svij rod i svoju materýnsku reč. Tomu šja povidat, že treba matý svoju vlastnu dostojnosť.

Rusýnske narodne obrodžina je narodna ideja, kotra povidat, že netreba šja haňbýtý za svoju mamu, ani babu, ani za otca, ani za dida. Netreba šja haňbýtý za reč jakom našy rodýče bišidujut. Naopak, treba najtý v sobi hrdost na samoho sebe, treba najtý hrdost na svoju rodýnu i na svoju rusýnsku bišidu. Čim je narod gramotnišy, tym je u ňoho vekša schopnosť obhajitý svoju hrdost na svij rod i na svoju materýnsku bišidu a čim je narod negramotnišy, tym vece šja haňbýt sam za sebe i za svoju bišidu, bo neznat, jak šja mat

obhajitý pered švitom.

Zato sut lude, narodovci, kotry dobrovolni šja podujaly moralni povznašatý rusýnskyj narod. Snažat šja v školach zavodýtý nauku rusýnskoho materýnskoho jazyka. Tých ludý sobi treba važytý i rešpektuvatý. Treba našy dity učity perše vlastny regionalny dialekty, až potim dialekty inšych rusýnskych rodiv, či regioniv. Naj nýchto teper nerozhoduje za druhoho Rusýna, jak vin maje pýsatý knýžky, abo novýnky, abo jak mat bišiduvatý po rusýnsky doma, abo v školi. Na začatku jazykovoho vyvoja šja spolihajme lem na prýrodzenyj jazykovyj vyber v každim regioni zvlašť. Zakladom metodickoj roboty maje bytý nauka materýnskoho jazyka zemplinskych, šarišskych, pujďackych i spišskych Rusýniv. Každýj dialekt treba učitý samostatni u svojim regioni. Lem tak rozvývaňa i formuvaňa dajakoj spoločnoj formy spýsovnoho rusýnskoho jazyka bude dobrovolne, nenasýlne, narodne a hlavni bude prýjatelne pro narod.

Vo šviti platjat všeobecný zakonitosti, v dotrymuvani postupnosti vyvoja, kotry fungujut. Perežyje lem žyvotaschopnyj. Žyvotaschopnyj je lem tot, čto dotrýmuje postupnosť vo vyvoji.

Aj psychika Rusýna, kotryj do civilizovanoho švita

v Uhorsku prýšol z jazykom vytvorenym vo svojij uzki rodovij pastyrskij či rolnýckij spoločnosti, šja takoj nedokaže zrivnaty z vyspelym sučasnym sposobom tvorby kodýfikovanoj rusýnskoj reči. Na taku velýku jazykovu zmenu šja treba dovhodobo prýpravuvatý a treba matý na prýpravu spravnyj metodýckyj vyvojovyj postup v poznavani i použyvaní dialektiv v literaturi, novýnarstvi i v urjadnim stýku medzi Rusýnamý. Rusýny v mistach až tak mocno nepocítujut obavy, že prýdut o svij rusýnskyj materýnskyj dialekt, bo ho nepoužyvajut vo svojim žyvoiti v misti, ale pro sela je to otazka jich každodennej existenciji.

Jazykovo i etnograficky Rusýniv možeme zadilýtý do trjoch skupýn: Lemkiv, Bojkiv i Huculiv. Na Slovensku možeme vyznačitý štýri etnograficky i jazykovy rusýnsky pidskupýny - kmeni: šarišskýj, spišskýj, zemplinskýj i pujďackýj. Dokla nebudeme matý toty etnograficky i jazykovy skupýny i pidskupýny zdokumentovany, prošudovany, zadileny do jazykovych i etnograficrych odbornych rozpodilovnýkiv i dokla oni nebudut verejni propaguvany i rešpektovany, dovtodý budeme bezradny v našij roboti vo vychovi dity v materýnskim jazyku i v spoločnim literaturnim jazyku. Budeme matý nekonečny problemy v stabilizaciji rusýnskoho litera-

turnoho jazyka v školach.

Zato bude užytočne, žeby projekt Pýsaňa chronologiji istoriji i kultury Rusýniv na Slovensku byl obnovenyj. Je nutne žeby rusýnska spoločnosť šja čim skorše začala organizovatý podľa dialektiv do kmeňovych spoločenskych i jazykovych terýtorialnych štruktur. Teper šja rusýnska spoločnosť organizuje do roznorodych dobrovolnych občanskych združij, bez jazykovoho vplývu na spoločenskyj vyvoj Rusýniv. Nespravni uprednostňuje šja politykarčina občanskych združij z polityckyma stranamý, pered jazykovom učitel'skom robotom z dialektamý v školach. Bez dialektu neje jazyka, bez jazyka neje naroda a bez naroda nesut potrebny ani občansky združina, ani jich politykarčina. Zato sučasny rusýnsky občansky združina na Slovensku už treba považovatý za malo jazykovo učinny, za malo užytočny i za zastaraly formy spoločenskoho obrodžina Rusýniv. Treba v duchu prýrodzenoho spoločenskoho vyvoja, začatý budovatý kemňovu rusýnsku spoločnosť na zakladi dialektiv - šarišane, spišaci, zemplinčane i pujďaci. Treba znatý čto my zme jazykovo i jak vyzerat naša etnograficka i jazykova štruktura. Polityzuvaňa v rusýnskim obrodnim hnutí Rusýnam vece škodýt, jak pomahat.

Як маме писати учебники русинского языка про школы

Про науку русинского языка в матерских школах і в закладных школах 1-го ступня треба писати учебники в діалектах. Познаме штири русинскы діалекты на Словенску: земплінський, шарішський, спішський і пуйдяцький. Учебники бы мали зоставувати учітелі, котры сут роджены в данім регіоні і добрі познают діалект словом і письмом, маюť надобуднуту одборну кваліфікацію і одборну пракс в роботі з дітми. В науці треба поужывати форму речі і слова з регіонів, жебы дітина їх чула ай дома у родичів. Таким способом дітина буде мати істоту, же

ся учіт родный материнский язык. В школі школярь бішідує по словенскы а по русинскы мат право офіціалні бішідувати лем на годині русинского языка єдну годину в тыжні. То є барз мало про народностне школство на Словенску.

Як будеме учіти діти бішідувати в діалектах, русинский язык будеме обогачувати о новы слова. Школярь буде мати представу, як вызерат єго материнский язык, а буде во вышых рочниках розуміти поймам, што є материнский язык, што є кодифікований язык а што є штанный

язык. Зато і Ретороманы у Швайцарску так поступуют. Зачінаюť з материнским языком, потім познаваюť діалекты сушідніх Ретороманів а наконец будут схопны бушідувати о сполочній формі кодифікованого языка. В закладній школі 2-го ступня, бы мали шарішскы школяре спознавати земплінський, спішський і пуйдяцький діалект а на высокій школі бы шы мали учіти о Лемківскім, Бойківскім і Гуцулскім діалекті + діалект Сербскых і Хорватскых Русинів. Така бы мала быти наша концепція творбы учебників русинского языка.

Što zname o rodovych Rusýnach?

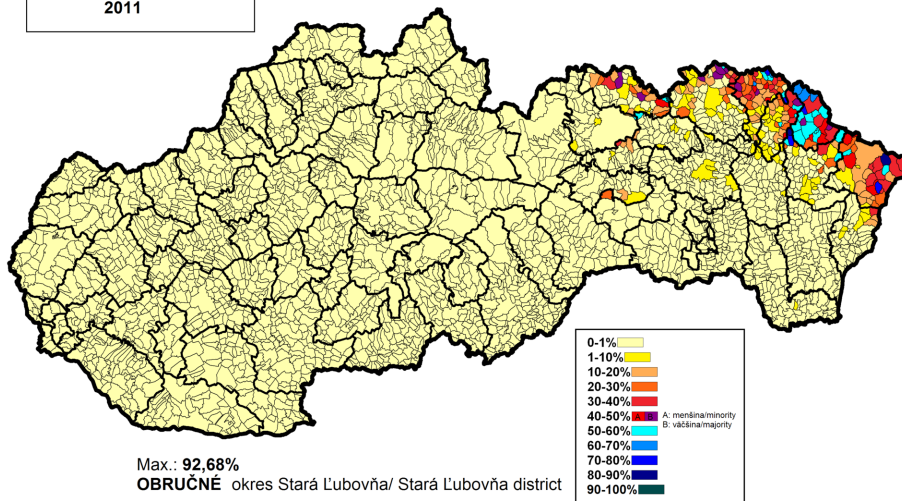
Už v peršim čísli novýnok Naše slovo sme spomýnalý, že Rusýny žylý v rodovych zoskupiňach. Rodova spoločnosť, je uzka spoločnosť, lem najblýžša rodýna, stary rodýče, dity zo svojima ditmy i rodýnamý i paru čudžich ludy, kotry žyjut z rodynom, jak pomocna pracovna sýla za jidlo, oblečiňa i byvaňa. Členiv rodu bylo potrebne užyvýtý i ochranýtý. Umertnosť i porodnosť byla velýka. Rody žyly v neustalim strehu od lupežneho prepadu i v strachu z holodu, zýmy, či inšoho neščasťa.

Hneskaj z obavamý pozerame na sučasnyj kodýfikovaný rusýnskyj jazyk, na Okruhlyj stil Rusýniv Slovenska, na Rusýnskyj festival vo Svýdnýku i na šytko, što prýde nove do našoho žyvota, što my nepozname i nezname, jak šja mame ku tomu novomu kulturnomu javu postavýtý, jak ho prýjatý do našoho žyvota i porozumýtý mu.

Vypely narody perešly terýtorialnyj kmeňovymý organizačnymý aj jazykovymý zoskupiňamý a dakotry došly až do štatnoj formy narodnoj organizaciji i uplatniňa svoho jazyka. Ale Rusýny vo svojich spoločensko- organizačnych i jazykovych vzťahoch ostalý trčatý v rodovij spoločnosti do hneskaj. Nožnýci šja roztvorjajut medzi progresývnom formom modernoho vyvoja rusýnskojazyka v

Inšýtuti rusýnskojazyka i kultury v Prešov i medzi zaostalom skostnatilom formom organizuvaňa narodnostnoho

Rusini na Slovensku
Rusyns of Slovakia
2011

žyvota rusýnskoj spoločnosti v Mistnych organizacijach največšoho rusýnskoj občanskoho združija - Rusýnskoj obrody Slovenska.

Osobna napaditosť, odvaha i obetavosť rusýnskoj funkcionarskoj jednotlývca za narod, v dnešnij rusýnskej rodovij spoločnosti na Slovensku sobi iši nenašla, ani trvale misce, ani podporu rusýnskoj verejnosti, ani verejne uznaňa, ani verej-

nu krýtýku. Panuje všeobecná ľahostajnosť u ľudý, u predstavíteliv Rusýniv, aj u rusýnskych redaktoriv, ku vlastnomu narodnostnomu žyvotu doma. Uzokprsoť i ustrachanosť v prýstupi ku rusýnskyj

žyvotnym novotam v každim smeri, je neklamnym dokazom o rodovim sposobi dumaňa Rusýna. Je lem jedna cesta ku napreduvaňu v rozvoji rusýnskojazyka i naroda a tom je dotrýmuvaňa zakonitosti o postupnosti spoločenskoho vyvoja. Jazyk šja bude rozvývátý lem v spolupraci z rozvojom kmeňovoho organizuvaňa rusýnskoj spoločenskoho žyvota na Slovensku.

Hygiena kontrolovala na amfiteátri hygienické zariadenia

Покрачування зо страни 1

Redakcia:

1. Pani regionálna hygienička aké povinnosti a právomoci má váš úrad pri dohlade nad Rusýnskyj festivalom vo Svýdnýku?

Regionálny úrad verejného zdravotníctva so sídlom vo Svýdnýku, v čase konania Rusýnskeho festivalu, vykonával na amfiteátri štátny zdravotný dozor v súlade so zákonom č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V rámci dozoru sme kontrolovali splnenie zákonných povinností organizátora festivalu, prevádzkovateľov ambulatného predaja občerstvenia a stravovania. Zároveň boli odkontrolované zariadenia na osobnú hygienu na amfiteátri slúžiace pre návštevníkov, „stankárov“ a pre účinkujúčich.

2. Čo bolo príčinou Vašej kontroly počas Rusýnskeho festivalu?

Ako som už spomínala kontrolovali

sme splnenie a dodržiavanie zákonných povinností. Keďže organizátor podujatia písomne neoznámil na RÚVZ organizovanie hromadného podujatia spojeného s poskytovaním stravovania a občerstvenia chceli sme zistiť, či v čase festivalu bude na amfiteátri poskytované stravovanie a občerstvenie a v prevádzke bolo 7 stánkov. Zaujímali sme sa aj o podmienky pre

účinkujúčich.

3. Čo ste kontrolovali a aké nedostatky ste zistili?

Kontrolovali sa povinnosti prevádzkovateľov ambulatného predaja občerstvenia a potravín napr. dostatočný prívod pitnej a teplej vody, dodržiavanie skladovacích podmienok pre jednotlivé druhy potravín, manipuláciu s potravinami,

Výstup na podium na Svýdnýckom amfiteátri

Hygiena kontrolovala na amfiteátri hygienické zariadenia - pokračovanie zo str. 6

používanie jednorazových rukavíc, vysledovateľnosť surovín, odbornú a zdravotnú spôsobilosť a pod. Skontrolovali sme aj zariadenie na osobnú hygienu pre zamestnancov ambulatného predaja a pre návštevníkov festivalu. V budove amfiteátra sme skontrolovali zariadenia na osobnú hygienu pre účinkujúcich. Nedostatkov bolo zistených dosť. V zariadeniach pre osobnú hygienu určených pre účinkujúcich v budove amfiteátra na 1. poschodí chýbali na batériách vodovodné kohútiky, v umyvárni boli steny poškodené, miestami omietka opadávala, bola plesnivá, sprchy boli nefunkčné, poškodené boli PVC podlahy, v šatniach poškodené stolič-

ky. V toaletách určených pre verejnosť a „stankárov“ takisto chýbali na batériách vodovodné kohútiky, steny boli špinavé, zo stien a stropu opadávala omietka, poškodený bol keramický obklad, poškodené boli aj okenné rámy.

4. S kým ste prerokovali zistené nedostatky a s akým výsledkom?

Zistené nedostatky, ktoré sa týkali organizátora festivalu boli prerokované so zástupcom Okresnej organizácie Rusínskej obrody vo Svidníku. Mestu Svidník sme zaslali oznámenie o začatí konania vo veci vydania pokynu na odstránenie zistených nedostatkov na Amfiteátri vo Svidníku s tým, aby Mesto Svidník v stanovenej

lehote zaslalo návrh reálneho termínu na odstránenie zistených nedostatkov. Keďže Mesto Svidník návrhy termínov na odstránenie nedostatkov nezaslalo, RÚVZ rozhodol na základe poznatkov zistených pri výkone ŠZD a Mestu Svidník uložil povinnosť odstrániť zistené nedostatky v termíne do 31. marca 2019.

5. Čo bude nasledovať ak nedostatky nebudú odstránené do marca 2019?

Ak Mesto Svidník, ako účastník konania, nesplní v určenej lehote dobrovoľne povinnosť, ktorú mu RÚVZ uložil rozhodnutím, RÚVZ bude ďalej postupovať v súlade so zákonom o správnom konaní, t.j. uskutoční výkon rozhodnutia.

Опросили зме ся на назоры гостів Русинского фестивалу у Свиднику

1. Зову ся Владѣ ем з Улича. На фестивалі ся чую выборні, невадит мі же падат доч, на фестивалі фурт падат. Приду і в суботу і в неділю. Найвеце ся тишу на нашу Крістіну. На фестивалі допоручую змінити лавочки, ай жебы непадало.

2. Я ем зо Шеметковец, на фестивалі є выборні, найвеце ся мі пачат субору, Маковиця, тоты што руснацкы песнічки шпівають, жебы ем мал навргнути дакы змены, так треба закрыти амфітеатер жебы на нас непадало.

3. Зову ся Домінік, жыю в Бардеєві. Пришли зме підпорити наш субор з Бардеєва Бартфа. Ту ся мі шытко пачіт,

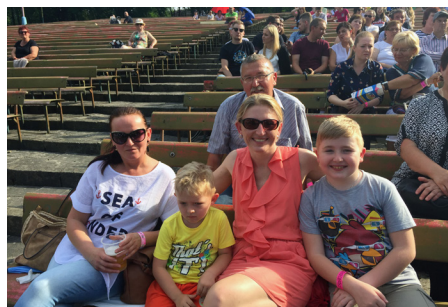
кулісы, протагоністі, Бабкіны внуці - оні того шытко розпецкували, был ем на Патейдла, Крістіну, так того є бомба, є што позерати.

4. Зову ся Марія, ем зо Щавника. Ходжу на фестивал каждый рік а того року вінімочні, бо хлопец ходит до

субору Маковічка а ту выступуют. В пяток было добрі, віділи зме Нов Нейм, в суботу били добры Бабічкіны внуці, а тепер маме выступіня Фолклорного субору Маковічка. На фестивалі бы ем змінила почасіє а організаторе най бы ся постарали, жебы была плахта над амфітеатром, жебы на нас не падало, інакше шытко добрі.

5. Зову ся Ярмила, ем зо Свидника.

Ходжу каждый рік а є выборні. Кед є добрый програм наладу непоказит ані плане почасіє. Незнам што на фестивалі змінити, може лавочки.

Розговор робил: Стано Івонда

Одкал ја pochodžu

Povičte mi mamо,
odky otec rodом?
Čom jak luky kosýt,
zrana chodyv brodom?

Povičte mi, mamо,
odky ја pochodžu,
de moji korenі,
po kym meno nošu?

Ty, potomok Rusýniv,
što v tím kraju žylý -
robotny i pobožny
toty lude bylý.

Zemľu obrabjalý,
ditej vchovaly,
čisteňku vodýčku
zo studenok pýlý.

Svij žyvot vikamý
tu přežyválý,
radosty i žali
deň što deň stričalý.

Zato predkiv svojich
nes štafetu, synu,
žeby rod naš davnyj
žyv i ne zahynuv.

Slovom materýnskym
mol' sja ku Hospodu
za virnych potomkiv
z rusynskoho rodu.

Elena Chomová- Hriňová

Zasadal Výbor pre národnostné menšiny

Koncom novembra 2018 v Bratislave zasadal Výbor pre národnostné menšiny pri Rade vlády SR. Zástupcovia menšín poslali na internet informácie o rokovaní na verejné pripomienkovanie. My zo Svidníka máme tri pripomienky, ktoré sme poslali na riešenie.

V informácii o múzeách nie je uvedená požiadavka od Rusínov, aby múzeum vo Svidníku bolo premenované na rusínske, lebo tam je uložený rusínsky zbierkový fond a nie ukrajinsky - z rusínsky hovoriacich obci a nie ukrajinsky hovoriacich obcí. Premeno- vanie múzea vo Svidníku bolo prislúbené ešte ministrom kultúry Maďarčom pri rokovaní o súhlase Rusínov - Protivňák, vtedajší predseda ROS, Kaliňák, vtedajší člen Výboru pre národnostné menšiny - s dočasným zriadením rusínskeho múzea v Prešove. Po pol roku sa malo uskutočniť premenovanie oboch múzeí. Vo Svidníku malo byť rusínske múzeum a v Prešove ukrajinske. Sám Maďarič na rokova-

ní povedal, že ukrajinci svoje sídlo majú v Prešove, tam je ich najviac, a nie vo Svidníku, preto aj ukrajinské múzeum patrí do Prešova, nie do Svidníka. Pracovníci múzeí a riaditelia, ostávajú na svojom mieste. Od tejto ústnej dohody potom Maďarič odstúpil. Oklamal Rusínov. V rokovaní o premenovaní múzea vo Svidníku na rusínske je potrebné pokračovať, nie je potrebné, ani užitočné, problém zamiesť pod koberec.

Skanzen v múzeu i múzeum - expozície vo Svidníku, počas Rusínskeho festivalu vo Svidníku v máji každoročne žiadame sprístupniť Rusínom a organizátorom Rusínskeho festivalu vo Svidníku, aby bolo možné prezentovať rusínsku ľudovú kultúru návštevníkom festivalu vo všetkých expozíciach aj v skanzene, aby organizátori Rusínskeho festivalu mohli sami priviesť svojich hostí a sami mohli urobiť výklad, že to je rusínska a nie ukrajinská kultúra, ako to doposiaľ nesprávne prezentujú

štátni zamestnanci rezortu ministerstva kultúry SR. My poznáme múzeum vo Svidníku, aj rusínske kultúrne artefakty v ňom uložené. Názov múzea vo Svidníku by už mal zodpovedať národnostnému charakteru zbierkového fondu v múzeu, a nie bývalej ukrajini- začnej politike socialistického realizmu, podľa ktorého sa ešte stále riadia štátni zamestnanci v kultúre v Slovenskej republike. Páni z rezortu kultúry, vo vzťahu k Rusínom, zaspali dobu.

Doposiaľ sa tieto dve požiadavky Rusínov nevyriešili na Úrade vlády SR, ani na Generálnom riaditeľstve SNM v Bratislave a bola daná požiadavka na ich riešenie ešte za čias pôsobenia Jána Kaliňaka vo Výbore pre národnostné menšiny za Rusínov. Je potrebné aby obe požiadavky sa vyriešili v máji v roku 2019 kedy bude realizovaný Rusínsky festival vo Svidníku.

V informácii o ľudských právach nie je uvedené upozornenie zástupcov rusínskej

národnostnej menšiny, že sa sústavne porušujú ľudské práva Rusínov tým, že v SNM - MUK Svidník rusínska ľudová kultúra sa sústavne prezentuje ako ukrajinská v duchu bývalého socialistického realizmu, kedy Rusíni boli prezentovaní ako Ukrajinci. Era socialistického realizmu v kultúre i v národnostnej politike sa už všade skončila, pokračuje už iba vo vzťahu k rusínskej národnostnej menšine, čo Rusíni považujú za ponižovanie dôstojnosti rusínskej národnostnej menšiny a za porušovanie ľudských práv Rusínov. Tento problém sa na Úrade vlády SR, ani na Generálnom riaditeľstve SNM v Bratislave dlhodobo nerieši. Je potrebné začať tento problém riešiť.

Večur

Pišla by jem vonka,
no nemam miloho,
pišla by jem večur,
no čekam na ňoho.

Mamka ňa pustila,
iti zabaviti,
misjačok už svititi,
no nemam s kym iti.

Smotrim ja na drahu,
kto, že po ni ide,
milyj vykračuje,
po mene si pride.

-ig-

Slovník Rusýna: Osnovna škola, či Zakladna škola?

Spravne podľa Rusýniv u Šarišu je vyraz Zakladna škola. Zaklad je pevnij, stabilnyj podklad pro stavbu domu. Osnova šja u Šariši považuje za dajake voditko, indiciju, hlavnu dumku. Na tkačskom stavi osnovu tvorjat natahany nýtký. Jak sme pýsalý po ukrajinsky, tak sme používalý ukrajinsky vyraz - Osnovna škola. Slováci používajú slovo Zakladna škola a nam, Rusýnam v Šarišu je blyžše i prýrodzeniše nazývaty po slovensky - Zakladna škola, Umelecka zakladna škola i podobni.

Rusíni vo svojej výslovnosti majú tri zvuky - i a to: ы, и, і. K rusínskej výslovnosti textu písaného latinikou najpraktickejšie je následovné písmo:

Y – y = čitaj tvrdo, jak ruske – ы, napr.: Syn Božyj = Сын Божый, byl = был, byk = бык,

I-i = čitaj mňahko napr.: tilo = тіло, matir = матір, dido = дідо, syn i matir = сын і матір,

Ý-ý = čitaj seredňo tvrdo, jak ukrajinske - и, napr.: poroďyla = породила, Svýdnýk = Свидник,

bytý doma = бути дома, pýsatý = писати,

Наше слово, Naše slovo – informačné noviny pre rodičov detí materských škôl, základných škôl 1-ho stupňa a učiteľov materinského rusínskeho jazyka v regióne bývalej Šarišskej župy. Periodicita vydania 2x ročne v máji a v decembri. Vydáva občianske združenie Okresná organizácia Rusínskej obrody vo Svidníku, IČO: 42 086 655. Sídlo: Karpatská 838/14, 089 01 Svidník. Prvý ročník realizované bez podpory štátnych fondov. Autor článkov a zodpovedný redaktor: Mgr. Ján Kaliňák, grafická úprava: Ing. Ivan Gibej, evidenčné číslo: EV5650/18.

Svoje názory a príspevky do novín posielajte na imejlovú adresu redakcie: slovnase@gmail.com, tlač: Tlačiareň svidnícka, s. r. o., NEPREDAJNÉ.